

УДК: 65.012.8

СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Молодецька Олена Миколаївна,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, оподаткування,
публічного управління та адміністрування
ДВНЗ «Криворізький національний університет»
e.molodetskaya@prbk.com.ua

Анотація. По кожній складовій безпеки підприємства є велика кількість індикаторів, що визначають їх основні показники, але лише їх частина дозволяє ідентифікувати соціальну та екологічну складову. Виявлена необхідність удосконалення інструментарію оцінювання соціальної та екологічної безпеки діяльності підприємств.

Ключові слова: безпека, національна безпека, соціальна безпека, екологічна безпека, екологічний податок.

Ключевые слова: безопасность, национальная безопасность, социальная безопасность, экологическая безопасность, экологический налог.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Безпека є однією з найважливіших умов функціонування підприємства та є необхідною для будь-якої системи. Однак, серед численних досліджень безпеки найпоширенішими сьогодні є дослідження економічної безпеки діяльності підприємства. Разом з тим, недостатньо висвітленими залишаються дослідження соціальної та екологічної безпеки діяльності підприємств, а також проблеми їх оцінки. Усе це підкреслює необхідність досліджень в окресленому напрямку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Теоретичні аспекти безпеки діяльності підприємства та методики її оцінки розглянуто в наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема Л. І. Абалкіна, Г. О. Андроська, Б. М. Андрушківа, М. А. Бендикова, А. А. Беспалька, О. М. Вакульчик, В. Ф. Гапоненка, С. В. Глуценка, Ф. І. Євдокімова, С. М. Ільяшенка, М. І. Камлика, А. В. Козаченко, І. М. Кондрата, П. П. Крайнева, О. М. Ляшенко, В. І. Мунтіяна, Є. О. Олейнікова, І. Л. Плотнікової, Н. О. Подлужної, С. Ф. Покропивного, В. П. Пономарьова, Г. А. Семенова, С. М. Шкарлета та інших.

Аннотация. По каждой составляющей безопасности предприятия является большое количество индикаторов, определяющих их основные показатели, но лишь их часть позволяет идентифицировать социальную и экологическую составляющую. Выявлена необходимость совершенствования инструментария оценки социальной и экологической безопасности деятельности предприятий.

Не зменшуючи значимості проведених науковцями досліджень слід зазначити, що існуючі підходи до визначення безпеки підприємств потребують удосконалення. Так, наприклад, деякі науковці включають до економічної безпеки підприємств усі складові їх безпеки. Інші ж, навпаки, обмежуються лише фінансовою складовою [8].

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Слід підкреслити, що сьогодні посилюється соціальна напруженість в Україні, суттєво та швидкими темпами знижується добробут та життєвий рівень населення. Негативні тенденції в соціальній сфері та накопичені соціальні проблеми створюють загрози національній безпеці та подальшому розвитку суспільства, які можуть стати причинами порушення рівноваги та стабільності.

Незаперечно, що життя людей, їх трудова діяльність, побут та відпочинок проходять в складній системі взаємопов'язаних соціальних, природних та штучно створюваних факторів і явищ, які характеризують стан природи, етап розвитку суспільства і його взаємодію з природою [6]. Цю систему, як правило, називають навколишнім середовищем чи довкіллям. Однак люди тисячоліттями не відчували відповідальності за

збереження природи, ставлячись до неї як до невичерпного джерела, вмістилища ресурсів і місця скидання відходів.

Сучасний же стан довкілля характеризується глобальною екологічною кризою, отже першочерговим завданням є формування екологічної свідомості людини, її культури і цілісного екологічного світогляду.

З метою часткової компенсації негативного впливу на довкілля різного роду шкідливих та небезпечних факторів, що виникають у процесі господарської діяльності суб'єктів на території України платниками податків сплачується екологічний податок. Тобто, урахування того, що негативний вплив на довкілля є об'єктивно немінучим, на рівні держави передбачено економічне стимулювання суб'єктів господарювання до скорочення забруднення навколишнього середовища, заохочення людей до більш економного споживання природних ресурсів, впровадження альтернативних джерел ресурсів тощо.

Отже, актуальним питанням на сьогодні є дослідження стану забезпечення соціально-екологічної безпеки діяльності підприємств з метою

розробки превентивних заходів та недопущення загроз, які можуть дестабілізувати соціальну та екологічну сфери.

Формування цілей статті. Уточнення сутності соціальної та екологічної безпеки діяльності підприємств та розробка класифікації її складових.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Законом «Про основи національної безпеки України» [5] визначено сутність поняття «національна безпека». Під цим поняттям розуміється захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам...» [5].

Також Законом [5] визначено об'єкти національної безпеки (особистість, суспільство та державу); тлумачення терміну «загрози національній безпеці», під якими мається на увазі наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України. Крім того, визначено сфери

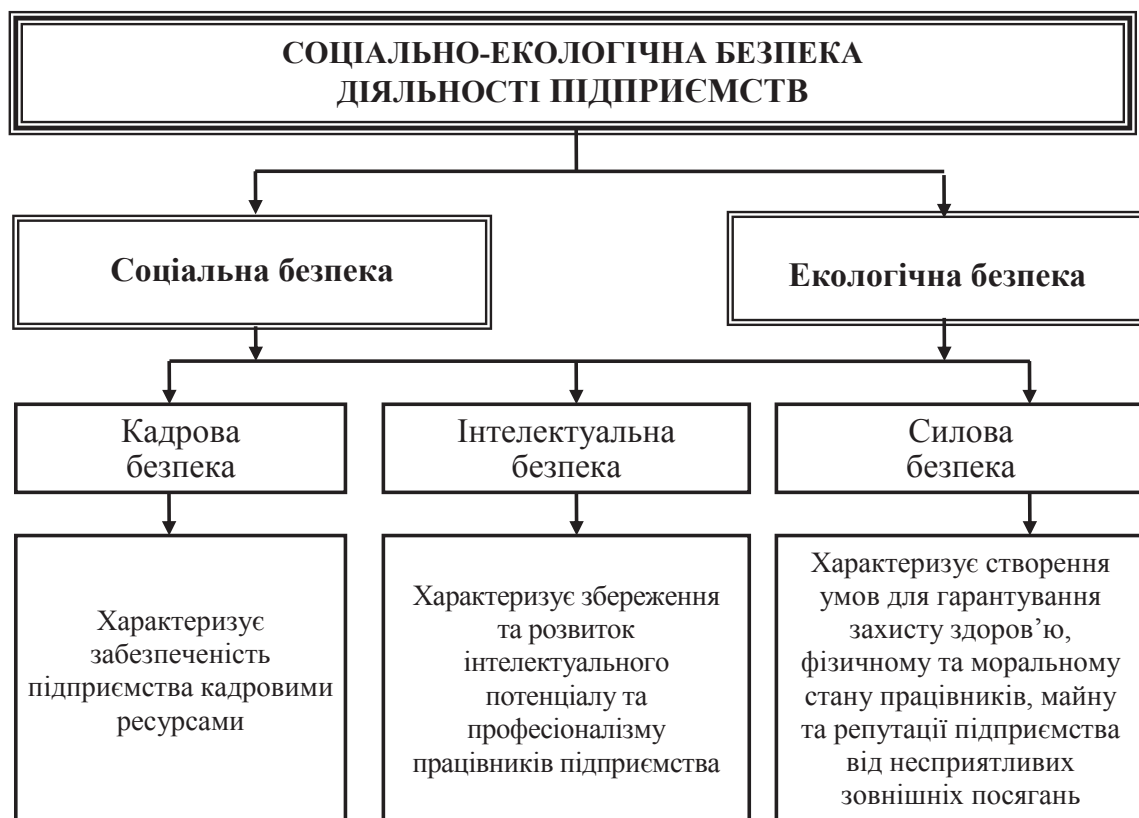

Рисунок 1 – Класифікація складових соціально-економічної безпеки діяльності підприємств

захисту від реальних та потенційних загроз, серед яких виділено соціальну та екологічну сфери [5].

Однак, слід зазначити, що на законодавчому рівні в Україні відсутнє визначення понять «екологічна безпека підприємства» та «соціальна безпека підприємства», хоча ці питання на сьогодні є дуже важливими.

Погоджуємось з автором роботи [10], що соціальна безпека відповідає за соціальну захищеність персоналу підприємства.

Щодо екологічної безпеки, то поділяємо думку авторів робіт [1; 7], які наголошують на тому, що вона полягає в дотриманні підприємством екологічних норм, що впливає на рівень витрат, направлених на сплату платежів та штрафів за забруднення навколишнього середовища, імідж підприємства та конкурентоздатність його продукції.

Враховуючи вище наведене здається логічним розробити класифікацію складових соціально-екологічної безпеки діяльності підприємств. На наш погляд соціально-екологічна безпека діяльності підприємств покликана на створення умов для досягнення підприємством встановлених нормативів, програм або гарантій і має опосередкований зв'язок з результатами діяльності підприємства. При досягненні цієї безпеки економічні показники діяльності підприємства можуть, навіть, погіршуватися. До складових соціально-екологічної безпеки діяльності під-

приємств вважаємо доцільним відносити ті, що не мають прямого зв'язку із фінансовим, майновим та технологічним станами підприємства, але є допоміжними у виробничій діяльності, а саме: кадрова, соціальна, екологічна, інтелектуальна й силова (рис. 1).

Необхідно зазначити, що сьогодні важливою складовою екологічної безпеки діяльності підприємств є сплата екологічного податку, який був введений в дію на території держави із прийняттям Податкового Кодексу України [9]. Система екологічного оподаткування відбиває взаємозалежність негативного впливу на навколишнє середовище (обсяги, види, категорія викидів та скидів) і ставок оподаткування (система диференційованих ставок), що сприяє прогресивності екологічного оподаткування. Однак, нарахування та сплата екологічного податку пов'язана і з певними недоліками. Одним з основних недоліків цього податку є складність його адміністрування.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальшого розвитку в цьому напрямі. Розроблена класифікація складових соціально-екологічної безпеки діяльності підприємства, на наш погляд, дозволяє об'єднати складові безпеки в однорідні групи для подальшого їх аналізу та оцінки. Адже проблеми оцінки складових соціально-екологічної безпеки діяльності підприємств на сьогодні є достатньо актуальним, однак до кінця не вирішеним питанням.

Список використаних джерел

1. Андрушків Б.М. Економічна та майнова безпека підприємства і підприємництва. Антирейдерство / Б.М.Андрушків. – Тернопіль: Вид. Терно-граф, 2008. – 424 с.
2. Ветрова Н. М. Экологическая безопасность рекреационного региона : монография / Н. М. Ветрова. – Национальная академия природоохранного и курортного строительства. – С. : РИО НАПКС, 2006. – 297 с.
3. Герасимчук З. В. Екологічна безпека регіону: діагностика і механізм забезпечення : монографія / З. В. Герасимчук, А. О. Олексюк. – Луцький держ. технічний ун-т. – Луцьк: Надстир'я, 2007. – 280 с.
4. Гнибіденко І. Ф. Соціальна безпека: теорія та українська практика / [І. Ф. Гнибіденко, А. М. Колот, О. Ф. Новікова та ін.]. – К. : КНЕУ, 2006. – 291 с.
5. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.03р. N 964-IV-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №39. – С. 351.
6. Зеркалов Д. В. Екологічна безпека та охорона довкілля [Електронний ресурс] : монографія / Д. В. Зеркалов – Електрон. дані. – К. : Основа, 2011.
7. Ильяшенко С.Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С.Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. - №3. – С.12-19.
8. Нусінова О. В. Оцінка фінансової безпеки підприємств : монографія / Олена Володимирівна Нусінова. – Кривий Ріг : ФО-П Чернявський Д. О., 2011. – 192 с.
9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
10. Турило А.М. Економічна безпека підприємства [Монографія] / А.М. Турило, С.Б.Новак, С.В.Капітула. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. – 140 с.